UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Tertia, an ab accusatione p[ro]hibitus possit esse testis? Sol. no[n].

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

Quod autē. ¶ Caſus Ignatius patriarcha cōſtā tinopo. anathematizauit quoſdā ſubditos ſuos, qui eundē ignatium poſtea accuſauerunt, ad quorum accuſationem depoſitus fuit. Sed Nicolaus probat ꝙ anathematizati eū accuſare non potuerūt. Et hoc oſtē dit authoritate cō cilij Cōſtātinopo- litani in quo ſta- tuitur ꝙ heretici, a ſacramentis eie cti/anathematiza ti/ſchiſmatici/ꝛ il- li q̄ ab alijs accu- ſantur/nō poſſunt epōs accuſare. Et nota ꝙ q̄ n̄q3 ponū tur verba ſynodi: q̄n̄q3 v̄ba nicolai, vt per te videbis.

a ¶ Uniuerſalis. ſcȝ Cōſtātinopolitane: vt. ſ. diſ. xvj. ſancta. et. xxiij. q. iiij. ipſa pietas.

b ¶ Si v̄o eccleſiaſticum. vt ſimonia/hereſis / vſura. xj. q. j. ſi q̄s cuȝ clerico. immo om̄e crimen eſt eccleſiaſticū: vt extra de iudi. nouit.

c ¶ Sed ne. Uerba nicolai.

d ¶ Hereticos. v̄ba ſynodi.

e ¶ Ab eccleſia. ſ. excōicati. Nota ꝙ ois excōicatus dicitur hereticus: vt. ſ. xxiij. q̄. iiij. ipſa pietas.

f ¶ Laicali. Laici v̄o abſoluti poſſunt clericos accuſare. ſȝ intellige de clericis depoſitis q̄b9 quandoq3 laica cōmunio cōcedit: vt. xj. q̄. iij. teuguldum.

Scd̄a. ¶ Hic intitulat. ij. q. ꝛ. iij. Hec. q. diuiditur in. iiij. partes: in quarū prima determinat magiſter. q. ſcȝ ſecundā ꝛ tertiā: et hoc per ca. ſe. in prima parte cuius determinatur. iij. q. ſ. ꝙ nullus poteſt eſſe accuſator ꝛ teſtis. In ſcd̄a parte terminat. ij. q. ſcȝ ꝙ minor. xiiij. annis non poſſit eſſe teſtis. Scd̄a ibi: Itē in criminali. Tertia ibi: Itē lege Iulia. Quarta ibi: Itē q̄ falſo. Io. de fan.

¶ Caſus Hic intitulatur. ij. ꝛ. iij. q. Scd̄a qō eſt, an intra annos. xiiij. poſſit aliq̄s teſtificari. Et rn̄det ꝙ non: vt. ſ. e. l. Iulia. poſt. xiiij. pōt in cauſa ciuili teſtificari: vt. ſ. ea. ca. j. In criminali vero nō admittitur niſi habeat xx. an. vt. ſ. e. §. in teſtimoniū. Tertia queſtio eſt, an ille qui repellitur ab accuſatiōe, repellatur a teſtimonio? Et reſpondetur ꝙ ſic, vt. ſ. c. j. fallit tamen in caſib9 notatis in ſumma huius.

g ¶ Scd̄a autē. hic queritur an ante. xiiij. annum aliquis ſit admittendus ad teſtimonium? Et quidē in ciuili cauſa poſt. xiiij. annos admittitur: vt. ſ. e. c. j. ſed in criminali nō ante. xx. annos: vt. ſ. e. in. §. in teſtimoniū. Io. Hoc tn̄ ſcias ꝙ puella poſt. xij. annum in ciuili cauſa recipitur ad teſtimonium: q2 tūc tutela eſt finita: vt inſti. q̄. mo. tu. fi. circa medium. preterea tunc nubere pōt puella: vt extra de deſpon. impu. c. vlt. tunc etiā poteſt intrare religionē: vt. xx. q. ij. puella. Item poſt illam etateȝ teſtamentū facere poteſt: vt. ff. qui teſt. fa. poſ. qua etate. Io. Et agere cauſam mr̄imonij: vt eē de ꝓcu. tue. B.

h ¶ Tertia queſtio. Tertia. q. eſt, an omnis q̄ repellitur ab accuſatione, repellat a teſtimonio? Et dicendum eſt ꝙ ſic. ſed non in oībus caſibus in q̄bus quis repellitur ab accuſatione, repellitur a teſtimonio. Naȝ in priuatiſ delictis nō pōt accuſare ille cui9 nō intereſt: tamē bene pōt teſtificari ibi. Similiter q̄ admittitur ad accuſationem, admittit ꝛ ad teſtimoniū: ſed nō vbicunq3 q̄s accuſat, poteſt teſtificari: vt eē de teſti. dece tero. Fallit tn̄ predicta regl'a in muliere: nā ſm legē mulier in paucis caſib9 admittit ad accuſationē: ſȝ in multis admittit ad teſtimoniū, non tn̄ in teſtamētis: vt. xv. q. iij. de crimine. Itē hec regula, q̄ nō admittit ad accuſationē, nec ad teſtimoniū: intelligēda eſt in teſtimonio in criminalib9 cauſis. Sȝ in ciuilib9 cauſis bene admittunt teſtes: ſicut illi q̄ ſunt irregl'ares, nō rōne criminis vt mutilati, bigami, vel al's irregl'ares, q̄ in criminalib9 nō teſtificant ꝯtra clericos ſȝ in ciuilib9 bene. extra de teſti. tam literis.

Teſtes. ¶ Caſ9 Hic tria gn̄a hoim a teſtimonio repellunt, ſcȝ illi q̄ ab accuſatiōe repellunt: ꝛ quos accuſator de domo ſua ꝓduxerit, ꝛ impuberes.

i ¶ Accuſationē. niſi in caſu: vt. xv. q. iij. de crimine.

k ¶ Ad teſtimoniū autē. Infra. xiiij. annos ipubes nō

Item Nicolaus papa.

¶ Heretici probant qui ſchiſmate vel excōmunicatione ab eccleſia ſunt ſeparati.

Quod autē hi qui iam a prefato fratre ꝛ cōministro noſtro ignatio depoſiti vl' excōmunicati, vel anathematizati fuerant, nullā aduerſus eū intorquere dānationē potuerunt: ex prefato ſecunde vniuerſalis[a] ſynodi capitulo declaratur, cū dicitur. Si vero eccleſiaſticū[b] fuerit crimen quod epō illatum fuerit, tunc probari oportet accuſantium perſonas: vt primo quidē hereticis nō liceat accuſationes cōtra orthodoxos epiſcopos pro eccleſiaſticis facere negocijs. Sed ne[c] hos hereticos[d] eſſe denegem9, audite ſequentia. Hereticos autē (inquiūt) dicimus tam eos qui olim ab eccleſia[e] proiecti ſunt: q̄ȝ qui poſt hoc a nobis anathematizati ſunt. Porro ſi adhuc nec ſic creditis, audite quod ſubditur. Preter hos autē aiunt et eos qui fidem quidē ſanam negant, vel ſimulāt confiteri, ſchiſmaticos eſſe, ꝛ eos q̄ ſeorſum a communicantibus nobis epiſcopis collectas faciūt. Deinde vero ꝛ ſi quidā ab eccleſia ſuper cauſis quibuſdaȝ reprehenſi ſunt ꝛ proiecti, aut excōmunicati, ſiue ex clero, ſiue ex laicali[f] ordine: nec his licere accuſare epm̄ anteq̄ȝ ꝓprio crimine primitus exuantur. Similiter autē et eos qui ſub accuſatione priori exiſtūt non ante eſſe acceptabiles in accuſatione epī aut aliorū clericoꝝ, q̄ȝ innoxios ſemetipſos illatoꝝ ſibi oſtenderint criminum: quid autē periculi regule huius immineat cōtēptoribus non ignoratis.

¶ Queſtio. ij. ꝛ. iij.

Secunda autē[g] ꝛ tertia q̄ſtio[h] eodē cōcilio vno eodēq3 capitulo terminant. Illud v̄o eſt huiuſmodi.

¶ Qui ab accuſatiōe repellūtur: aut ad annū decimūquartum nondum peruenerint, teſtes eſſe non poſſunt.

Teſtes autē ad teſtimoniū non admittendos eſſe cenſem9 qui nec ad accuſationem[i] admitti iuſſi ſunt: vel etiam eos quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit. Ad teſtimoniū autē[k] infra annū decimūquartū ſue etatis cōſtituti non admittātur.

Idē not. eē de offi. ord. c. j. in gl. ca nones/ ꝛc. ꝛ eē dī o. ꝑp. cū ſit.

qđ eſt falſum ij. q. vij. nullus. ꝛ. c. laicos.

Accuſare ꝓhibitus an a teſtimonio repellat.

Iſta concor. reſpicit p̄mū dictū, ſed illō ante dictum admittit ad teſtimonium. Brchi.

Impuberes teſtificari nō poſſ.

Itē ex cōcilio maticē.c.vj.

¶ De eodem. Palea.

PLacuit ſancto conuentui vt teſtes ad teſtimoniū dicendū precio non cōducantur: ꝛ vt quiqꝫ optimi ꝛ fideliores in teſtimonium aſſumantur: vt is cōtra quē teſtimoniū ferre debent, nullā eis poſſit afferre calūniā, ꝛ vt nullus teſtimonium dicat niſi ieiunus. Item. In criminali [a] cauſa. ¶ Produci teſtis non poteſt q̄ antea in eum reū teſtimoniū dixerit: ſicut in.xxij. lib.ff.tit.de teſtibus inuenit.

Item titu.eodem.

SI teſtes omnes eiuſdē honeſtatis et exiſtimationis ſint, et negocij qualitas, ac iudicis mot⁹ cum his cōcurrit: ſequēda ſunt omnia teſtimonia. Si vero ex his q̄dam eorum [b] aliud dixerint,

recipitur ad teſtimonium: vt hic, ꝛ inſtitu.de teſtamē. ꝰ.teſtes. tuꝫ quia talis etas plena eſt periurijs: vt extra de deli.pue.c.j.ꝛ quia nec iurare cogitur: vt.xxij.q.v.pueri.ꝛ ca.paruuli.ꝛ ca.honeſtum. Nec obſtat.j.ea.ꝰ.in teſtimonium, quia illud loquitur in criminalib⁹ cauſis. Sed obijcitur, meli⁹ elicitur veritas a pueris, q̄ a ſeniorib⁹, ſm Salomonem. Itē ipubes ferula ceditur pro veritate dicenda.ff.ad ſyl.l.j ꝰ.impubes. et ab ipubere ſumit initiuꝫ queſtionis ſicut a timido: vt ff.de queſti. vnt⁹. in pn̄.et impubes non iurat.ff.de lib.cau.l. vlt.in fi. Reſpō, ideo nō iurat, quia non poteſt peierare: vt.ff.de iureiu.l.qui iuraſſe.ꝛ qꝛ hec etas neſcit quid agat.C.de fal.mo.l.j.Et obtinent predicta in contrariū allegata in exceptis criminibus, ꝛ in nece occiſi dn̄i, ꝛ in crimine leſe maieſtatis: argu.vj.q.j ꝰ.ſi quis cum.

¶ In criminali. ¶ Hec eſt ſecunda pars queſtionis, in qua ponit quattuor leges in quibus probatur que ſint attendenda in teſtibus: et hoc vſqꝫ ad legē illā. Itē.l. Iulia. Io.de fan.

¶ Caſus. Hec ſunt verba Gratiani: que autem ſequūtur, ſunt verba legis.

a ¶ In criminali. Hoc verbū non eſt in lege.ff.de teſt. produci. Quidā ſic intelligunt legē iſtam, q̄ ſi aliquis teſtis inductus eſt ſemel cōtra aliquē, ammodo ille teſtis nec in illa cauſa nec in alia poteſt eſſe teſtis contra illum. videt̄ eīm̄ eſſe ſuſpectus, ꝛ eum odio habere qui totiens vult cōtra ipſum teſtificari, ꝛ hoc intelligūt in criminali cauſa, ſic ꝛ Gratian⁹ itelligit: ꝛ eſt ar. ad hoc extra de ap.ad hec ſi in vna. Sed tu dicas: quādiu atteſtationes clauſe ſunt: etiā in eadē cauſa ꝛ ijdē aliįqꝫ teſtes denuo poſſunt induci: † vt extra de teſti.cū cauſam.in fi.ꝛ.C.de teſti.l.vlt. ſed poſt publicatas atteſtationes nō poſſunt induci vel ijdē vel alij ſuper eadem cauſa ꝛ in eodē articulo niſi id qḋ ego primo ꝓbaui in modū exceptionis, modo velim probare directe: vt extra eo.ca.veniēs.ij.tunc autē ante publicationē teſtiū poſſum eundē iterū teſtē inducere, ſi forte p̄mo nō habuit oia in memoria: vt in aut.eo.tit.ꝰ.quoniam vero multi.ff.de queſtio.repeti. Item idem teſtis poteſt redire, ꝛ errorē ſuū corrigere: vt extra de teſti.cogē.preterea.ꝛ.xxxv.q.vj.de parētela.ibi: diſcordaſſe. Itē ſi teſtis aliquid obſcure dixit, ‡ poteſt ab eo etiam poſt publicationē queri interpretatio: vt.ff.de teſta.heredes. ꝰ.j.licet ſit arg.contra extra de proba.in preſentia.ſꝫ ibi forte ex cauſa omiſit iudex interrogare teſtem in fauorē religionis. Alij exponunt reū teſtimoniū.i.malū teſtimoniū ꝛ falſum.arg.ad hoc extra de elec.ſup eo.ꝛ ij.q.j.prohibētur. De hoc autē nō eſt dubium quin in alia cauſa idem teſtis poſſit induci denuo ꝯtra eundē: vt extra de teſti.c.fraternitatis.

Teſtis q̄ ſemel ꝯtra aliquē depoſuit, an itex ꝯ eūdē teſtificari poſſit.

† hoc ꝓpter timorē ſubornationis. Archi.

‡ Vide qḋ not.j.e. in teſtibus. in glo.j.

¶ Produci. ¶ Caſus. Caſus iſte dupliciter poni conſueuit. Uno modo ſic. Aliquis contra aliquem reum.i. falſum teſtimoniū dixit: poſtea in alia cauſa ꝓducebatur cōtra eū: querebatur an recipi debeat? Et reſpōdetur q̄ non. Alio modo ſic. Aliquis fuit inductus in teſtimoniū cōtra aliquē in aliqua cauſa: modo queritur an poſſit in alia cauſa induci contra eū? Et, reſpondet q̄ non, cū videatur ex odio totiens teſtificari cōtra eū, et forte prima poſitio verior eſt.

SI teſtes. ¶ Caſus. Inducti fuerunt teſtes in cauſa aliq̄: querebat̄ quoruꝫ teſtimonia iudex deberet ſeq̄. Et rn̄det iuriſcōſultus: ſi oēs ſint bone fame, ꝛ ſine ſuſpitione, iudex debet ſequi dicta omnium ſi oēs concordāt, ꝛ dicunt mature negocio competētia. Si autē diſcordāt licet impari numero: tamē iudex debet ſequi eos q̄ veriſimiliora ꝛ aptiora negocio dicūt et q̄ ſunt ſine oīm ſuſpitione: lꝫ ſint pauciores alijs, qꝛ nō eſt ſemper ad multitudinē recurrēdū, ſꝫ ad eos q̄ ſyncera teſtimonia dicūt. Et poteſt hoc intelligi de teſtib⁹ vni⁹ partis tm̄, ꝛ de teſtib⁹ vtriuſqꝫ partis.

b ¶ Eoꝝ. Circa ꝯtrarietatē teſtiū plene diſtinguas: vt ſi vn⁹ teſtis contradicat ſibi expreſſe, teſtimoniū ei⁹ nō valet: vt.iij.q.ix.pura.xxij.q.vij.qḋ autē.extra de ap.ſolicitudinē.C.de libe.cau.cū precū.niſi hoc fecerit corrigēdo ſe ꝛ incōtinēti.extra de teſti.cogē.preterea. Itē videt̄ ſi q̄s teſtis ꝓ parte inueniat̄ falſus, q̄ tunc in nullo valet teſtimoniū ei⁹: vt.ṡ.diſt.ix.ſi ad ſcripturas.j.ea.itē q̄ falſo. Si ṽo vn⁹ teſtis ꝯtradicit plurib⁹, talis ꝯtrarietas nō obſtat: qꝛ teſtimoniū vni⁹ nec iuſtificat nec cōdēnat: vt.xxxiij.q.ij.admonere. † niſi ꝯtradicat pluribus teſtibus cum quibus ipſe ſcriptus eſt in aliquo inſtrumēto.ff.quēad.teſt.ape.l.j.in fi. Si vero plures teſtes cōtradicūt plurib⁹, diſtinguunt q̄dā: quia aut cōtradicunt teſtibus ex eadē parte ꝓductis, aut ex aduerſa. Si ex eadem parte ꝓductis contradicant, nullius teſtimoniū valet: vt.iij.q.ix.nihilomin⁹.ꝛ videt̄ hoc expreſſum extra de ꝓba.licet.ſicut cum diuerſe ſcripture ex eadem parte ꝓducunt̄ que ſibi contrarie ſunt, ex illis nulla valet: vt.C.de fi.inſtru.ſcripture.ꝛ extra de fi.inſtru.imputari. Sed ſi cōtradicūt teſtibus aduerſe partis, tunc preualet teſtimoniū plurium teſtimonio paucioꝝ, niſi illi pauciores meliores ſint: vel magis veriſimiliter loquant̄, vt hic dicit̄. Hāc diſtinctionē nō approbo, lꝫ eīm̄ teſtes vni⁹ partis ſibi cōtradicant, nō dico q̄ in hoc caſu teſtimonia oīm ſuccūbant, lꝫ ita ſit in inſtrumētis qꝛ inſtrumēta ſua poteſt q̄s preuidere an ſibi ꝯtradicāt. vnde imputet ſibi ſi cōtraria inſtrumenta exhibet, ſꝫ in teſtib⁹ neſcit q̄d dicturi ſint. Dicas ergo q̄ ſi teſtes ꝯtradicāt teſtib⁹ ſiue ex eadē ſiue ex altera parte ꝓductꝭ: p̄mo ꝯcordabit iudex contrarietatē illā ſi pōt: vt ex̄ de teſti.cū tu filij.j.de pe.diſt.j.periculoſe.ex̄ de ṽb.ſig.nihil obſtat.xj.q.iij.anteceſſor. Idē pōt dici de ꝯtrarijs inſtrumētꝭ: vt ex̄ de cōſue.cū dilect⁹.niſi manifeſta ſit ꝯtrarietas: vt.iij.q.ix.nihilomin⁹.xxxv.q.vj.de parentela. vbi ergo teſtes cōtrarij ſunt, nec poſſunt ꝯcordari: ſemꝑ teſtimoniū pluriū preualebit, niſi ex altera parte ſit tāta dignitas vt merito debeat preiudicare numero: vt ex̄.e.in noſtra. vel niſi pauciores veriſimiliora loquant̄, vt hic: vel ni=

Teſtiū depoſitiones ꝯtrie an fidē faciant.

† extra ḋ teſti. veniēs.j.ꝛ.c.licet.j.de hoc.ij.q.iiij.in pn̄.ar.

ſi per pauciores teſtes plura probentur ꝙ̃ per plures. verbi gratia. Plures teſtes probant me poſſediſſe rem aliquã per .xl. annos: pauciores probant eandem rem te poſſediſſe per .xl. annos: ⁊ preterea ꝓbant titulũ poſſidendi, tunc dicerẽ preualere teſtimoniũ paucioꝝ: vt extra de proba. licet. et hec ꝟa ſunt vbi teſtes de eodẽ tẽpore iducti ſũt. Si vero teſtes alteri⁹ partis inducuntur contra teſtes alterius partis: vt ſi mei teſtes ꝓbaſſent me ꝯtraxiſſe cuȝ aliquo in aliquo loco: ⁊ tu induceres teſtes ad ꝓbandũ ꝙ ego nõ fuiſſeȝ tũc tẽporis in illo loco: hic poſſet videri ꝙ ſecundio teſtib⁹ poti⁹ eſſet credẽdũ ꝙ̃ primis: vt extra eo. ex tenore. ⁊ .c. ſeries. extra ꝺ excep. deniqȝ. Sed hoc non credo: imo credo in tali caſu ꝙ ſi ſecũ

licet impari[a] numero: credendum eſt quod nature negocijs cõuenit: ⁊ quod inimicitie aut gratie ſuſpitione caret: confirmabitqȝ iudex motum animi ſui ex argumẽtꝭ ⁊ teſtimonijs que rei aptiora, ⁊ veritati ꝓximiora eſſe ꝯpererit. Nõ enim ad multitudinẽ[b] reſpici oportet: ſȝ ad ſyncerã teſtimonioꝝ fidem, ⁊ teſtimonia quib⁹ potius lux veritatis aſſiſtit. Jtẽ.

In teſtibus fides, dignitas[c], mores, grauitas moderanda vel examinanda eſt[d]: ⁊ ideo teſtes qui aduerſus fidẽ ſue teſtationis vacillant[e], audiendi non ſunt. Jtem.

di debẽt reprobare dicta prioꝝ, ꝙ etiã plures debeãt eſſe teſtes, ⁊ lõge melioris fame: vt .C. de cõtrahẽ. ſtip. optimã. hoc ideo, qꝛ preſumit magis ſubornatio poſt publicatas atteſtationes, ꝙ̃ ante. Si antẽ teſtes ex oĩ parte ſunt pares, ⁊ in numero, ⁊ in dignitate, tũc fert ſentẽtia ꝓ reo: vt extra de ꝓba. ex literis. extra de fide inſtru. inter dilectos. in fi. Jo. niſi in matrimonio, et in cauſa liberali, ⁊ ꝓ teſtamẽto, ⁊ in dote: vt extra de ſen. et re iudi. c. vlt. B. Si autẽ neuter poſſidet, ſed vterqȝ rem ab aliquo extraneo petit: tunc ſi teſtes vtriuſqȝ partis ſunt pares, res diuidatur ſi poteſt: vt extra de preſump. afferte. Si eſt res indiuidua, põt iudex gratificari ⁊ dare cui vult. extra de paro. ca. j. vel res ſorte diuidatur: vt .xxvj. q. ij. c. ſors. Si vero teſtes contradicant inſtrumẽto: aut cõtradicũt inſtrumẽto ꝓprio, aut extraneo. Si ꝓprio, ſcȝ in quo ſunt ſcripti, preualẽt teſtes inſtrumẽto. extra de ꝓba. tertio. extra de cõdi. appo. per tuas. ff. queãd. teſt. ape. l. j. in aut. de fi. inſtru. §. ſi vero. colla. vj. Si vero cõtradicãt alij inſtrumẽto in quo nõ ſunt ſcripti, dixerũt quidã ꝙ ſemper preiudicat viua vox mortue: vt in aut. de fi. inſtru. §. ſi ꝟo. colla. vi. Alij dicunt ꝙ ſi factũ eſt remotũ ab hoim memoria, poti⁹ credit inſtrumẽtis ꝙ̃ teſtib⁹: ſed ſi factum eſt recẽs, potius credit teſtib⁹ ꝙ̃ inſtrumentis: tum ideo quia memoria hoim nũqȝ non habet vltra annũ: vt .ff. de ꝓba. ſi arbiter. tũ ideo quia teſtes conſueuerunt fidem ſuã variare ex tractu tẽporis. ff. de car. edic. l. iij. §. due. ff. de dã. infec. l. qui bona. §. vlt. Ego credo ꝙ cõtra quodlibet inſtrumẽtũ admittunt teſtes, quãtumcũqȝ ſit publicũ: vt extra de preſcrip. ad audiẽtiam. C. de proba. cum precibus. non tamen concedo ꝙ teſtimonium duorũ vel trium preualeat inſtrumento. nã cum inſtrumentũ obtineat vicẽ duoruȝ teſtium: ⁊ preterea tabellio equipolleat vel maior ſit vno teſte, oportet ꝙ ad min⁹ per quatuor teſtes reprobetur inſtrumentũ: vt extra de fi. inſtru. cum Joannes. fallit tamen hoc in duob⁹ caſib⁹: vbi videt ꝙ cõtra inſtrumentũ nõ admittuntur teſtes:[l] ſicut contra inuentariũ publice confectum non admittũtur teſtes: vt .C. de arbi. tu. l. vlt. ⁊ in cõfeſſione que fit a muliere in inſtrumẽto in quo confitetur ſe recepiſſe pecuniã ꝓ interceſſione: vt .C. ad vell. antique. Quedaȝ tñ ſunt que melius ꝓbantur per inſtrumẽtum ꝙ̃ per teſtes: vt ſententia lata, ⁊ arbitriũ, et ꝯmiſſio facta iudicib⁹. xcvij. diſt. nobiliſſim⁹. extra de offi. deleg. cum in iure.

Sẽtentia pro reo ferẽda ẽ data paritate ꝓbationũ, niſi in quatuor caſibus.

Teſtes ſi ꝯdicũt inſtrumẽto, quid iuris.

Teſtes ꝯ qdlibet inſtrumẽtum admitti poſſunt

Teſtium fides diligẽter examinanda eſt. Jdeoqȝ in perſona eorum exploranda[f] erũt in primis conditio cuiuſqȝ: vtrũ qͤs decurio[g], an Plebei⁹ ſit: ⁊ an honeſte ⁊ inculpate vite: an vero notatus ſit quis et reprehẽſibilis, an locuples[h], an etiam egenus ſit[i], vt lucri cauſa quid facile admittat: vel an inimicus[k] ſit ei aduerſus quem teſtimoniũ fert: vel amicus eius ſit pro quo teſtimonium dat: nam ſi careat ſuſpitione teſtimoniũ, vel propter perſonam a qua profertur, ꝙ honeſta ſit: vel ꝓpter cauſam ꝙ neqȝ lucri, neqȝ gratie, neqȝ

a ℂ Jn pari. id eſt ꝙ tot ſunt ex vna parte quot ex alia. Uel dic impari, vt ſit vna pars: quod plus valet.

b ℂ Ad multitudinem. Argu. pro paucitate ꝯ multitudinẽ: [z] vt .xxxj. diſt. nicena. xxiiij. q. j. odi. ff. de pact. maiorẽ. nam maior pars eſt q̃ maiori nititur ratione: vt .xl. diſt. multi. in fi.

ℂ Jn teſtib⁹. ℂ Caſus. Jn teſtib⁹ quatuor ſunt ꝯſiderãda. ſ. fides, dignitas, mores, ⁊ grauitas: ⁊ ideo ſi qui eoꝝ in dictis ſuis vacillant, non valent.

c ℂ Dignitas. Uidet ergo ꝙ ſemp ꝓ̃ualet teſtimoniũ eoꝝ q̃ ſunt in dignitate ꝯſtituti: [z] vt hic. ⁊ .xcvij. diſtic. nobiliſſim⁹. ⁊ .xl. diſ. c. j. ⁊ .xj. q. iij. abſit. ⁊ .ff. de fi. inſtru. l. vlt. Sȝ ꝯtra, nõ eſt querẽdũ qͤs vel qualis dicat, ſed q̃d dicat: vt .xix. diſ. ſcd̃m. ⁊ .iij. q. ix. c. vl. ⁊ .ij. q. vij. querit. ⁊ .vj. q. ij. placuit. Sol. ſemper preſumit ꝓ multitudine ꝯtra dignitatẽ, niſi ex altera parte tãta ſit dignitas vt merito poſſit preponderare: vt extra eo. in nr̃a. ſed in electione etiã preiudicat numer⁹ dignitati. ex̃ de elec. dudũ. j. [t] ſȝ hoc ideo, qꝛ inter multos preſumẽdũ eſt aliquos eſſe idoneos: vt .lxj. diſt. nullus.

d ℂ Examinanda. i. inquirenda.

e ℂ Uacillant. Dubitando. talis tenet crimine falſi. ff. de fal. eos q̃. ⁊ eſt ſi. iij. q. ix. pura. ⁊ .ff. de queſtio. de minore. in fi. ⁊ .⁊ .l. ex libero. in prin. ⁊ extra de accu. ſuper. extra vt ec. bene. vt noſtrum.

ℂ Teſtium. ℂ Caſus Nouẽ ſunt in quib⁹ iudex dȝ teſtẽ examinare: ⁊ demũ ſi teſtis careat ſuſpitione, vel ꝓpter perſonã a qua ꝓfert: vel ꝓpter cauſam, qꝛ gratia vel lucro vel odio non corrumperetur, recipiend⁹ eſt. Perſonã ſuſpectã, ſm ſe. Cauſam, que in reb⁹ ⁊ perſonis conſiſtit, ſm Jſido.

f ℂ Exploranda. a iudice: vt .ij. queſt. vij. quererdũ. xxx. q. v. iudicantem.

g ℂ Quis decurio. Arg. ꝙ teſtimoniũ nobilis preualet: ar. xlj. diſt. nõ cogant. ſimiliter electio: vt in aut. de defen. ciui. §. j. col. iij. ⁊ ar. extra de ap. cõſtitutus.

h ℂ Locuples. Jn Salomone legit. Diuitias et paupertates ne dederis mihi, ne repletus mendax fiam, ⁊ ne pauper periurem nomen domini. ſic. ij. q. j. prohibetur: ſi tamen al's caret ſuſpitione, bene admittitur: vt inſti. de ſuſpec. tuto. §. vlti.

i ℂ Sit. ſupple talis vt ⁊c̃.

k ℂ Jnimic⁹, capitalis: vt extra de ſimo. per tuas. et

[l] hoc ꝓ̃ſumiam ipſi⁹ ſententiaꝝ. ſm Goſ.

[z] Ad hoc facit qd̃ leg. et no. xxiij. diſti. tales. Archi.

[z] adde ad hoc gl. i. §. ſcim⁹. i gl. in ꝟ. ꝓ digni tatẽ. in auf. de teſt. colla. vij. ⁊ in. l. iij. ff. e. tit.

[t] Dic vt not. eo. titu. eccl'ie. ij. et le. eo. ti. in concilio Gre. ſi qñ. ar.

Diues aut pauper ſi teſti nemo appetat.

de hoc notaui,ꝭ.iij.q.v.ca.ij.
a ¶ Lege iulia. Hic incipit.iij.pars huius.q.que protenditur vſqꝫ ad.l.ꝭ.ea.qui falſo. in quo ponūtur certe perſone que non coguntur dicere teſtimoniū inuite: et quedam que accuſare non poſſunt. Joan.de fan.

hic vult dicere ꝙ libertus alicuius nō poteſt ferre teſtimoniū cōtra ipſum/nec libert⁹ filiorū ſuorū,nec libertus parentū ſuorūꝫ/nec libertus vxoris ſue. Et repete hanc dictionem liberto cum quolibet genitiuo.
l ¶ Ne patroni. Genitiui caſus:et eſt ſenſus. Ne denunciet liberto patroni ei⁹:vel liberto,ſcꝫ accuſati vel rei:vel liberto,ſcꝫ patrone ei⁹.ſ.rei: vt dicat teſtimonium aduerſus euꝫ ſcꝫ reum.i.vnus libert⁹ aduerſus cōlibertū ſuum eiuſdē patroni non cogit teſtari. vel melius patronuꝫ vel patronam hic vocat eum qui eſt patronus alicuius liberti, ꝛ tamen idē eſt alterius libertus:ꝛ ſic eſt patronus ꝛ libertus.

Libertꝰ ꝯ patronūꝫ nō teſtificat.

¶ Caſus. Hic continentur ſeptē genera perſonarum que a teſtimonio repellūtur:que in ipſa litera ſi volueris numerabis.

iij.ps.

b ¶ Ab eo.ſ.reo.
c ¶ Liberauerit, xij.q.ij.epiſcopus qui mancipium.
d ¶ Publico.ſm canonem idem eſt de priuato. extra eo.ſuper eo.
e ¶ In vinculis. Pro crimine qđ p ſententiā infamaret: vt.C.de infa.l.j.extra ꝺ accu.ſuper his.alꝭ nomine vinculorūꝫ priuata vincula intelliguntur.ff.de ver bo.ſig. vinculorū. Hic patet ꝙ ſm leges repellitur criminoſus etiam ſi nōdum in eum ſit lata ſententia. et in ſi.idem innuitur: vbi dicit, iudicatus ꝛc.
f ¶ Cuſtodia ve. donec ſit purgat⁹.
g ¶ Fecerit ve.ꝛ ſufficit ſi quādoqꝫ fecit: vt.ff.de ritu nup.palam.

hoc ſm lelli gēſm decret. ea.ti.te ſtimoniū. Jo.ꝺ f.

inimicitie cauſa ſit:admittendum eſt. Item. Lege iulia[a] de vi cauet ne hac lege in reū teſtimoniuꝫ dicere liceret qui ſe ab eo[b] parente ve eius liberauerit[c],qui ve impubes erit: qui ve iudicio publico[d] condēnatus erit:qui ve in vinculis[e] cuſtodia ve[f] publica erit: qui ve eorum in integrum reſtitutus non erit:qui ad beſtias vt depugnaret ſe locauerit: qui ve palam queſtū facit fecerit ve[g]:qui ve ob teſtimonium dicendum vel non dicēdum pecuniā accepiſſe iudicatus vel conuictus fuerit. Item. Lege iulia publicorum iudiciorum cauet ne inuito[h] denuncietur vt teſtimoniū dicat aduerſus ſocerum,generum,vitricum,priuignū,priuignam, ſobrinum, ſobrinam, ſobrino ſobrina ve natum: eoſ ve qui in ꝓpiore gradu ſunt. Item. Ne liberto ipſius[i] liberorū ve eius[k] ꝛ parētum viri ꝛ vxoris. Item. Ne patroni[l] ꝛ patrone aduerſus libertos:neqꝫ liberti aduerſus patronos cogantur teſtimonium dicere. Cum autem excipitur ne gener aut ſocer inuitus teſtimonium dicere cogatur: generi appellatione ſponſum quoqꝫ filie contineri placet. Item. Soceri ſponſe patrē. Item. Idonei non videntur eſſe teſtes quibus imperari[m] poteſt vt teſtes fiant. Item. Serui[n] reſpōſo tunc credendum eſt,cum alia[o] probatio[p] ad eruendam veritatem non eſt. Item. Inuiti teſtimonium dicere non cogantur ſenes[q]: valetudinarij,vel milites:vel illi qui cū magiſtratu reipublice cauſa abſunt: vel quibus venire non licet[r]. Publicani[ſ] etiam teſtimonium non dicunt inuiti. Item. Is qui non detrectandi[t] cauſa teſtimonij aberit. Item. Is q̄ exercitui prebēda[v] conduxerit. Sed nec pupillis teſtimonium denūciari poteſt. Item. In teſtimoniū accuſa

m ¶ Impari. Fallit hoc in matrimonio: vt extra q̄ ma. accuſ.poſ.vī.in ſi. ergo vxor non erit teſtis ꝓ marito:qr ei ſubiecta eſt.xxxiij.q.vlti.mulierē.
n ¶ Serui.ff.de proba. cū ꝓbatio.
o ¶ Cum alia,ſi. xxiij.q.ij.c.vl.C.de here.l.vlti. ſic propter defectuꝫ admittuntur minus boni: vt.l.v.di.c.j.
p ¶ Probatio.plena. nam preſumptio aliqua debet ꝓcedere.nō em̄ a tormētiſ eſt incipiēdū: vt ex̄ de reg.iu. cū in cōtēplatione.ꝛ intellige cū de ſuo facto interrogatur ſeru⁹:vt.ꝭ.e.ſerui.et illud dꝛ rñſum,nō teſtimoniū: nec credit ei tunc ſine tormētis: vt.v.q.v.illi qui.

Preſūptio ꝓcedat tormenta.

¶ Lege iulia. ¶ Caſus. Hic nouē ſpecies hoim cōtinentur contra quos quis inuitus teſtificari nō cōpellitur: ſcꝫ contra ſocerum ꝛc. vt ibi dicitur.
h ¶ Ne inuito. Volens ergo admittitur: vt.ꝭ.proxi. q.v.cap.j.
¶ Ne liberto ¶ Caſus. Repete ſemꝑ per ſingulos gradus hec verba cū hoc datiuo liberto. Itē hac lege cauetur ne denūcietur liberto ipſi⁹ ſcꝫ patroni accuſati/vel liberto liberorū ei⁹ ſcꝫ rei accuſati: vel liberto viri eius ſcꝫ vxoris que accuſat/dicere teſtimoniū contra eū: vel liberto vxoris ei⁹ ſcꝫ viri qui accuſatur,dicere teſtimoniū cōtra eā. ꝛ ita ſuppleas ſemp in ſupradictis oibus. Itē cauetur hac.l.ne denunciet liberto patroni dicere teſtimoniū aduerſus patronā accuſatam,vel econtra. Item cauetur hac lege ne denuncietur liberto patroni dicere teſtimonium aduerſus conlibertos ſuos. idē dices de liberto patrone. Hec autē varijs modis exponūtur ꝓ varietate doctorū:ꝛ hanc legē intelligunt doctores in cauſa criminali tātum,excepto eo ꝙ libert⁹ contra patronū nō admittatur in cauſa ciuili. Sed huguitio ꝛ otho phagienſis intelligūt eā in ciuili ꝛ i criminali.
i ¶ Ipſius.accuſati.
k ¶ Eius.ſ.accuſati, vel liberto ſupple parētum rei.

¶ Inuiti ¶ Caſ⁹. Hic ponunt nouē ſpecies hoim q̄ ad teſtimoniū dicēdū ꝯpelli nō debēt: iter q̄s ē ille q̄ abeſt nō cauſa detrectādi teſtimonij:ꝛ ille q̄ coduxit annonā exercitui:ꝛ etiā pupillus qui teſtis eſſe non poteſt.
q ¶ Senes.maiores.lxx.an.ff.de excu.tut.l.ij.in ꝓn. ſed ad domū eorū eſt mittēdū.extra eo.ſi qui teſtium.
r ¶ Non licet. Propter turpitudinem:quibus interdictum eſt certo loco.
ſ ¶ Publicani.i.telonarij.
t ¶ Non detrectādi.i.euitādi:vt ille qui eſt in aliena ꝓuincia: vt extra de fideiuſ.cōſtitutus.et.C.de fide inſtru.iudices.nā ad tales eſt mittendum. Vel intellige quando iā per.xv.dies fuerunt corā iudice,tunc em̄ licite recedunt: vt.C.de teſti.ſi quando.
v ¶ Prebenda conduxerit.vehenda.
¶ In teſtimoniū. ¶ Caſ⁹. Ego accuſabā aliquē:ꝛ ꝯ ipꝫ inducebā cōdemnatū in publico iudicio ad teſtimoniū. querebat an poſſū? Et rñdet ꝙ nō:neqꝫ minorē.xx.an. poſſum contra eū inducere, In ſeq.l.dꝛ ꝙ condēnatus

in famoſo crimine eſt inteſtabilis, id eſt nec teſtis eſſe poteſt/nec facere teſtamentum.
a ¶ Reus. Id eſt accuſatus.ſic.lxxxj.diſt.tantis.
b ¶ Ob carmen famoſum.ff.de iniur.lex cornelia.nec ipſe poteſt eſſe teſtis,nec teſtamētum facere: nec alter pro ipſo eſt teſtis in teſtamento.ff. qui teſtamē.face. poſ.cum lege.

¶ Hermaphroditus. ¶ Queſitū fuit vtrū hermaphroditus/id eſt qui habet ſexum maris ⁊ femine poſſit eſſe teſtis in teſtamento? Et reſpondeẗ ꝙ ſi magis appetit ea que viri ſunt, poteſt: al's non. Que autem ſequūtur plana ſunt vſqȝ ibi: In teſtibus.

¶ Si res ¶ Caſ⁹. Dicitur in hac lege ꝙ ſi res exegerit: nō ſolū priuati ſed etiā magiſtratus poſſunt teſtificari. Pretor etiam in cauſa adulterij teſtificari pōt. Si aūt ea ſit conditio cauſe/vt turpis pſona ſit inducēda in teſtem: vtputa in excepto crimie: ei nō creditur ſine tormentis.
c ¶ Magiſtrat⁹. Qualiẗ iudex poſſit eſſe teſtis/dixi ŝ.ij. qōne.vj. ſtatuendum.
d ¶ Cōditio. ſcȝ in exceptis criminibus.
e ¶ Arenarium. Qui pugnauit in arena, vel in loco tali.
f ¶ Sine tormento.v.q.v.illi qui.
¶ Teſtes ¶ Caſ⁹. Tria gñā pſonaꝝ enumerātur hic q a teſtimonio repelluntẗ: ſcȝ domeſtici, aduocati, et iudices i cauſis in qb⁹ fuerūt aduocati ⁊ iudices. Uel intellige executores ſm qſdā.i.apparitores. Sȝ partib⁹ volētib⁹ teſtes admitti poſſunt: vt i auẗ.de teſti.§.qm̄ ꝟo.
g ¶ Patroni. Qui nō poſſunt ſimul eſſe teſtes iuris et facti: vt.C.de aſſeſ.l.nemo.poſſunt tñ teſtari de tranſactione facta pro cauſa ſua.eẍ de tranſac.ex literis.
h ¶ Patrocinium. De hoc dixi.ij.q.vj.ſtatuendum.
i ¶ In executorib⁹.i.procuratorib⁹ ⁊ curatoribus.
i ¶ In executorib⁹. Sed nonne executor iudicis pōt eſſe teſtis? quare eñ deſtinareẗ a iudice, ſi nō credereẗ dicto ſuo? nā ⁊ nūcio creditur: vt eẍ de ap.cū parati. ff.de rebus eoꝝ qui ſub tu.l.magis.§.illud.lxv.diſt.ca. penul.in fi.nec de illorū actibus dubitādum eſt qui ad officium tale admittunẗ: vt.xciij.diſt.valde.ff.de offi. prefec.preto.l.j.qualiter eñ probaret quis ſe non citatum: vt eẍ de elec.bone? Rñd.crediẗ eis donec ꝓbetur contrariū, ſaltem per ſuū iuramentū: argu.lxxxij.diſt. propoſuiſti.ff.de cuſto.et exhi.reo.l.diuus.
¶ Notatio. ¶ Hec eſt.iiij.pars qō.in qua ponit quaſdam leges quibus probatur quales teſtes faciunt fidem, et quales non. Jo.de fan.
k ¶ Uarie. Similiter eẍ vt eccle.bene, vt noſtrum.eẍ de conceſ.preben.poſt electionem.
l ¶ Prodiderunt. Dicta.

[margin:] † Alias incipit, ſtatutū. — iiij.ps. — ‡ Add ad hāc glo. qđ no. bar. in.l.de ferr.§.ijdē decreuerit ff. de iure fiſci. — ‡ Idez no.lxxxij.di.ꝓpoſuiſti in gl.ex hoc.ar.

tor citare nō debet eū qui publico iudicio reus[a] fuerit, aut qui minor.xx.annis erit. Itē. Ob carmen[b] famoſum dānatus, inteſtabilis erit. Item. Si res exigit: nō tm̄ priuati, ſed etiā magiſtratus[c], ſi i preſenti ſunt, teſtimonium dicāt. Pretor quoqȝ teſtimoniū dare debet in iudicio de adulterij cā. Si aūt ea rei ꝯditio[d] ſit vbi arenariū[e] teſteȝ vel ſiẗem pſonā admittere cogimur: ſine tormento[f] teſtimonio eius credendum non eſt. Item. Teſtes quos accuſator de domo ꝓpria ꝓduxerit, interrogari non placuit. Patroni[g] quoqȝ in cauſa cui patrocinium[h] preſtāt, teſtimonium nō dicant. qđ etiam in executoribus[i] negociorū obſeruādum eſt. Item. Qui falſo vel varie[k] teſtimonia dixerunt, vel vtriqȝ parti prodiderūt[l]: a iudicibus competenter puniuntur. Item. Pater ⁊ filius qui in poteſtate eius eſt. Item. Duo fratres qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes vtriqȝ in eodem teſtamento eſſe, vel in eodem negocio poſſunt fieri: quoniam nihil nocet ex vna domo plures teſtes alieno negocio adhiberi. Item. Hermaphroditus an ad teſtimoniū[m] adhiberi poſſit, qualitas ſexus incaleſcentis oſtendit. Item. Teſtis idone⁹ pater filio[n] aut filius patri non eſt. Item. Nullus idoneus teſtis in re ſua[o] intelligitur. Item. Ad fidem[p] rei geſte faciendam etiam nō rogatus teſtis intelligiẗ. Item. Ubi numerus teſtiū non adijcitur, etiam duo[q] ſufficiunt. pluralis eñ locutio, duorum numero contenta eſt. Item. In teſtibus cōſiderandū eſt qui ſimpliciter[r] teſtimonium dicāt: vtrū vnum eūdēqȝ meditatum ſermonem afferant: an ad ea que interrogantur,

m ¶ Ad teſtimoniū. ſcȝ in teſtamēto/vbi mulier non pōt eſſe teſtis ſm legem: vt inſti.de teſta.§.teſtes.i iudicio aūt eſſe pōt.xv.q.iij.de crimine. Sed qđ ſi in oibus eſt parilitas? Item nunquid talis pōt ordinari? Item an cōtrahet cū viro, an cū muliere: et ſi prius cū viro contraxit/an poſſit eo mortuo cū muliere ꝯhere. Jo. ſed certe in oibus his reſpici dȝ ſexus q̄ magis incaleſcit. De monſtro pñt fieri monſtruoſe qōnes.h.
n ¶ Filio.ff.de p ba.etiā.cōtra. vbi dȝ ꝙ mater pōt teſtari ꝓ filio: ſed illud intellige ꝙ pōteſt ꝓ etate vel ēt pro cognatione filij teſtari. Itē pater teſtaẗ pro filio in cauſa religiōis. xx.q.iij.preſens.
n ¶ Filio. Siue emācipato vel nō, in caſtrenſi autē peculio ſi filius ante miſſionem teſtamētum fecerit/pater poteſt teſtis ei adhiberi.ff.de teſta.qui teſtamento.ſed poſtqȝ miſſus eſt, non.inſtiẗ. de teſta.§.in teſtibus.
o ¶ Sua. Scȝ propria, item nec in cōmuni: qr qđ commune eſt/vtriuſqȝ eſt.ff.de ritu nupt.illud.niſi indirecte: vt in teſtamēto: vbi quilibet legatariorū teſtis eſt. inſti.de teſta.§.legatarijs.
o ¶ Sua. Cōtra.j.xiiij.q.ij.ſup.ſed illa non eſt ſua: vt xij.q.ij.§.qui manumittitur. Res eñ ſua eſt cuius cōmodum vel emolumentū ſpectat ad aliquem ſuo noie: vt.ij.q.vj.biduū.in ver.palam. Sed contra.ff.ſi.reg.l. penul.vbi venditor poteſt eſſe teſtis pro emptore.
p ¶ Ad fidē. Niſi i caſib⁹ notatis.ŝ.iij.q.ix.ſi debitū.
q ¶ Duo. Si.de cōſe.diſt.j.hoc quoqȝ.ſi.ff.de manu. teſta, libertas.§.vlti.arg.contra.ff.de op.le.l.j.
¶ In teſtibus ¶ Caſus In teſtib⁹ iudex debet conſiderare vtrū ſine fraude teſtimoniū dicant: vel vtrum videatur meditatus ſermo quem proferūt: ⁊ vtrū ex tempore veriſimilia reſpondeant: ſcȝ qr dixerunt de nocte et non eſt veriſimile ꝙ factum ſit de nocte, vel ex tempore id eſt ſtatim reſpondeant/id eſt ſine deliberatione: quibus tanta fides non adhibetur.
r ¶ Simpl'r.i.ſine adiectione cauſe, vel ſimpl'r.i.non obſcure: vt.iij.q.ix.pura.ſic.ŝ.diſt.iiij.erit.xciij.diſtin.

[margin:] hermaphroditus an poſſit eē teſt i teſtō: ⁊ vtrū poſſit ordiari — Mat ⁊ pat qñ qȝ p filio teſtificari poſſūt. — † Quia tunc teſtaẗ iure miſſitari et ex priuilegio: qr tunc pr pt eē teſti: ſȝ poſt remiſſionem teſtaẗ iure cōi ⁊ nō pt pr eē ſe teſti. Archi.

Teſtis obſcurus eſt ſuſpectus.

quia eps.nam obſcur⁹ teſtis eſt ſuſpect⁹: vt.ff.de iure fiſ.non intelligitur.𝔷 obſcure dictū pro non dicto habetur: vt extra de pba.i pſentia.ff.de inter.acti.de etate, arg.extra de accu.cum dilecti.𝔷 obſcure ſcriptū p non ſcripto habet: vt.ff.de his que p non ſcrip.ha.l.ij. detur ꝙ non: immo etiam inſtrumenta ſufficiunt,𝔷 expone ſoli.i.ſolo modo,vel prepone negationem non ſoli 𝔷c.𝔷 verba que poſuit ibi Gratia.niſi inſtrumentis.𝔷c.non ſunt de lege codicis. Unde Gra.nō intellexit illam vt intelligunt eam doctores legum.

ex tēpore[a] veriſimilia reſpondeāt[b]. Item. Sepe[c] etiam ſine publicis documētis cuiuſcūq3 rei veritas deprehendit: alſ numerus teſtium,alias dignitas 𝔷 authoritas,alſ veluti conſentiens fama[d] ꝯfirmat rei de qua queritur fidē. Non ergo ad vnā[e] pbationis ſpeciem cognitionez ſuam iudex allegare debet: ſed ex ſententia animi ſui eſtimare q̇d aut credat,aut parum ſibi probatum opinetur. Item. Alia[f] eſt authoritas preſentium teſtium: alia[g] teſtimoniorū que recitari ſolent. Item Codi.li.iiij.ti.de teſtib⁹. Soli teſtes ad probationem ingenuitatꝭ non ſufficiunt,niſi inſtrumentis[h] et argumentis adiuuentur. Item. Etiam ciuili iure domeſtici[i] teſtimonij fides improbatur. Item. Solam[k] atteſtationem[l] prolatam,nec alijs legitimis adminiculis cauſam approbatam,nullius eſſe momenti certum eſt. Item.

Eos teſtes ad veritatem adiuuandam adhiberi oportet, qui omni gratie et potentatui fidē religioni iudiciarie[m] debitam poſſunt preponere. Item. Parentes et liberi inuicem aduerſus ſe nec volentes[n] etiam ad teſtimoniū admittendi ſunt. Item. Qui intendit,ſue intētioni proprias debet afferre probationes nō petere aduerſarium[o] cogi ad exhibitionem eorum per que ſibi negocium fiat. Item.

Serui[p] neq3 pro domino neq3 aduerſus dominum,ſed p facto ſuo[q] interrogari poſſūt. Item. Iuriſiurādi religione teſtes priuſq3 perhibeant teſtimonium coerceantur: 𝔷 ho

Teſtes an ſint tempore interrogandi.

a ¶ Ex tempore. Ergo videtur ꝙ teſtes ſunt interrogādi de tēpore: vt extra eo.ti.cū cauſam.iij.q.ix.nihil omin⁹.ſed non eſt verū: vt.ff.de proba.ſi arbiter.ſ.q.vlt.libellorum.niſi teſtes eſſent ſuſpecti: tūc em̄ poſſet queri de qualitate temporis 𝔷 veſtium: 𝔷 quocunq3 modo poſſet iudex inueſtigare veritatem: vt.C.de edē.is apō quem.xxx.qō.v.iudicantem. Uel ex tempore.i.ex mora: quia pri⁹ cogitabit qualiter reſpōdeat: vt.l.diſtin.ponderet.nā teſtimoniū repentinum nō valet: vt v.q.v.§.ſ3 aliud.

b ¶ Reſpōdeāt. Sponte.nō enim de hac ſunt interrogādi: vt dixi. Ioan.ſed certe de tēpore in quo res ē facta,bene interrogant: vt ex̄ eo.cū cauſam.ſ3 de q̄litate tēporis nō,niſi ſint ſuſpecti. B.

¶ Sepe ¶ Caſus. Querebatur vtrum veritas in cauſis ſine inſtrumentis poſſit deprehendi, Et reſpondet ꝙ ſic quatuor modis: ſc3 numero teſtiū,dignitate: authoritate,𝔷 fama perpetua.

c ¶ Sepe. Iudici em̄ faciēda eſt fides: vt.ij.q.vij.plerīq3.𝔷.C.de condi,ob tur.cau.l.j.

d ¶ Fama.ergo per famā aliq̇d pbat: vt.ſ.ij.q.v.ſi mala fama.matrimoniū em̄ pbat per famā.ex de preſump.illō.xxxij.q.iiij.dicat. Ar.ſ.xxxv.q.vj.ſi duo.ex de eo q̇ cog.ꝯſan.vxo.ſue.ſup eo. Uerū eſt ꝙ fama p ſe nihil pbat: ſ3 ſi adeſſet teſtimoniū vni⁹ cū fama,p illō pbare pōt: arg.ex̄ de pba.ſicut.C.de re.credi.in bone. 𝔷 ſi iudex dubitat de fama,querat a vicinis.ff.de magi.conue.l.j.§.ſi preſes.𝔷 magis valet fama q̄3 vn⁹ teſtis: vt ex̄ de ꝯſang.𝔷 affi.ſuper eo.poteſt autē fama,pbari per duos teſtes: vt ex̄ eo.tam literis.

e ¶ Unā pbationis.extra de ſen.𝔷 re iudi.cauſam.

¶ Alia ¶ Caſus Aliqui teſtificabant per ſcripturā ſine iuramento,vel ſine cauſa 𝔷 circūſtantijs,cum de hoc eſſent interrogati: querebat vtrum eis eſſet fides adhibēda? Et reſpondet ꝙ non,q̄ alia eſt fides teſtiū que valet: alia teſtimonioꝝ,que non valet.

f ¶ Alia.hoc eſt expoſitum ſupra cauſa proxi.q.ix.ca.teſtes.

g ¶ Alia.extra de coha cleri.tua.

¶ Soli ¶ Caſus Querebatur vtrū ſolummodo teſtes ſufficiant ad probationē ingenuitatis, Et reſpondet ꝙ non: immo etiam inſtrumenta ſufficiunt,

h ¶ Inſtrumētꝭ. Vba ſunt G.𝔷 male itelligit.hoc em̄ vult lex dicere ꝙ non tātum per inſtrumēta,ſed etiā per teſtes pōt probari libertas.

i ¶ Domeſtici. Fallit.C.de repu.l.cōſenſu.circa fi.ex̄ de teſti.veniēs.ij.in fi.extra q̇ ma.ac.poſ.videtur.

¶ Solam ¶ Caſus Quidam ſine iuramento vel ſine iudice teſtificati ſunt,vel non allegauerūt cauſaz dicti ſui: cū de hoc eſſent interrogati querebat vtrū eorū teſtimoniū valeret. Et rn̄det imperator ꝙ nō.

k ¶ Solā.i.ſine adiectione cauſe.

k ¶ Solam. Aliter ponitur.ſ.diſ.viij.ſi ſolus.

l ¶ Atteſtationez. Cauſa a teſte inquirēda eſt: vt extra.e.cū cauſam.ſi tamē non fuerit queſita/𝔷 teſtis de cauſa nihil dixerit/nō ideo min⁹ valet teſtimoniū: q̄ dixit oīa que nouit: licet non cauſam oīm: arg.ad hoc.ff.de noui ope.nū,de pupillo.§.q̇ op⁹. Arg.extra de ſen.𝔷 re iudi.ſicut.

Teſtis an teneat dicē cām ſue depoſitionis.

Arg.ſ.xxiiij.q.iij.c.ſ. ſ3 forte.vbi de hoc.

m ¶ Iudiciarie.i.iudici.No.ꝙ ſufficit ſi iudici ſit probatū: vt extra de reſcrip.inter.ſ.ea.ſepe.

n ¶ Necvolētes. Cōtra.ſ.iij.q.v.ca.j.ſed hic vocant parētes aſcēdētes 𝔷 deſcēdentes/nō collaterales/,put preſumitur.ff.de in ius vocan.l.iiij.§.j.

¶ Quintēdit ¶ Caſus Quidā petebat ab aduerſario ſuo vt demonſtraret ſibi inſtrumēta ſua p q̄ ſuā intentionē fundaret: nunc querit vtrū ſit audiēd⁹? Et rn̄det ꝙ nō: ſed ſuas debet habere,pbationes paratas.

o ¶ Aduerſariū. Actor nō pōt petere vt re⁹ exhibeat ſibi inſtrumēta ſua: vt.vj.q.vl.c.vl.ex̄ de pba.ex eplē.niſi re⁹ ſit eis vſur⁹: vt extra de fi.inſtru.ꝯtingit. Itē cū inſtrumēta ſint cōmunia: vt.C.de edē.pcurator.

Re⁹ in duob⁹ caſib⁹ tenet edere inſtrumēta.

¶ Serui ¶ Caſus Rn̄ſo ſerui nō eſt credēdū/neq3 p dn̄o/neq3 ꝯtra dn̄m: ſed de facto ſuo poteſt interrogari cum per eū res ſunt depoſite/vel cōmodate alijs.

p ¶ Serui,niſi in caſu: vt.xij.q.ij.§.in patronos.

q ¶ Sed p facto ſuo. Quādo per eū dicitur aliq̇d cōmodatū vel depoſitū: vt.C.de queſti.interrogati.ff.de edil.edi.quero.𝔷 ſic pt3 ꝙ viles perſone recipiunt vbi de ipſarū facto agit.ſic extra de elec.per inquiſitionē.𝔷 extra de ſen.𝔷 re iudi.cum I.𝔷 A.

¶ Iuriſiurādi ¶ Caſus Tria hic dicuntur: ſc3 ꝙ teſtes prius iurēt anteq3 teſtimoniū dicāt: 𝔷 ꝙ potius ſi=

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

des honestioribus testib⁹ adhibeat̃ ꝗ alijs:item ꝙ vni testi nõ credit̃,etsi presidali honore prefulgeat.
¶ Iurisiurandi. Sic.iij.q.ix.hortamur.nisi remittatur a parte: vt extra de testi.tuis.

Testi soli qñ ꝗ creditur.

a ¶ Unius.xj.q.j.quicũq̃.cõtra.sed illud non tenet. sz fallit hoc extra de testi.cog.peruenit.j. Item vni creditur: vt.C.de fal. si quis decurio.ff. de do. prelegata. theopompus. ꝛ generaliter creditur vni ꝗ ad presumptionem: sed dictũ vnius non iustificat, neq̃ condemnat: vt.xxxiij.q.ii.admonere.

† Cõc. ter.i.l. oib⁹.C. de test. et in.l. nullus. ff.eo.

b ¶ Omnibus in re propria. Argu. contra.C.de fideicõ.l.vlt. Sz ibi improprie ponit̃ iudex ꝛ testis.

¶ Liberi. ¶ Cas⁹. Dicitur hic ꝙ si aliquez accusam⁹ de crimie, liberos debemus inducere testes cõtra eũ si socij non sunt et criminis ꝑticipes: sed causa et ratio facti debet ab eis queri. Uel hic vult dicere ꝙ ipsi debent subijci tormentis ad veritatem eruendam: ꝛ quicunq̃ testes postulauerit induci, eis sumptus necessarios exhibebit: siue in causa criminali, siue in ciuili introducantur.

Soci⁹ i crimine non sẽp repellit̃ a testimonio.

c ¶ Si socij. Sed fallit.ꝭ.lxxix.dist.si quis papa. Itẽ fallit in crimine lese maiestatis.xv.q.iij.nemini. ꝛ i crimine simonie.extra de simo.ꝗuis. Sz obstat extra de testi.veniẽs.j. Solu.socius criminis ꝛ muneris repellitur: sed non criminis tantum.

d ¶ Sed fides.i.causa.

e ¶ Uẽturis. De hoc notaui quid iudici vel testi dandum sit.xj.q.iij.non licet. videbatur ꝙ vtraq̃ pars debet prouidere testibus, qꝛ pro vtraq̃ testant̃.xiiij.q.v. non sane.sed secus est, vt dicit G.

¶ Liberti. ¶ Casus. Dicit̃ hic ꝙ liberti ꝯtra patronos sponte testificari nõ debẽt, nec debẽt ad hoc cõpelli: ꝛ si vocati fuerint, non debent cogi venire.

¶ Si quis. ¶ Casus. Induxi testes contra aliquẽ in aliqua causa: contra me ijdem inducebãtur, volebam eos repellere: queritur an possum? Et respondetur ꝙ non, nisi probem postea capitales inimicitias interuenisse inter me ꝛ illos: arguere tamen potero eorũ testimonia ex dictis eorũ si cõtradicãt sibi: vel si probauero eos corruptos ꝑmissione vel etiã datione pecunie.

Qđ approbo, non reprobo.

f ¶ Producantur. Testẽ inductũ pro me teneor recipere cõtra me: vt hic. Similiter illũ qui fuit iudex pro me, teneor recipere contra me: vt.iij.q.viij.cui⁹ in agendo. ‡ Itẽ allegationẽ vel rationẽ pro me inductam, recipiam cõtra me.ꝭ.xix.dist.si Romanoꝝ. Similiter instrumentũ.extra de cẽsi.cum olim. Item iuramẽtum. C.de re.cre.generaliter. Arg.contra ista.ij.q.vij.si hereticus.xxxvij.distin.si quid veri. Sol. ista sunt specialia fauore fidei.

‡ Cõc. ter.i.l. pompo ni⁹.ff.d nego. gest.

g ¶ Arguere. Sz hoc nõ potest fieri nisi per alios testes: ergo visis attestationib⁹ possunt induci alij testes qđ est contra id extra.e.fraternitatis. Cõsueuit respõderi ꝙ directe nõ possunt induci testes cõtra testes: sz indirecte, vel probando corruptionẽ: vt extra eo.series.extra de proba.licet. Uel ꝓbãdo testes aut personas fuisse i alio loco tũc temporis, extra.e.ex tenore. Sed cõtra.hec est cã q̃re non admittantur testes post publicationez, qꝛ timetur subornatio: sed subornari possunt, licz testes indirecte inducantur. Item si testes aduersarij volunt probare de alio tẽpore: ergo ego inducã testes ad ꝓbãdum de eodem tẽpore, iniquũ enĩ esset ꝙ aliqđ permitteretur impugnanti, ꝛ non permitteretur defendẽti.ff.de reg.iur, non debet, cum dicta meorũ testiũ possim confirmare: vt dixi.ꝭ.iij.q.iij.de inducijs. Ad hoc potest dici ꝙ speciale est in causa matrimonij vt inducant̃ testes quãdocũq̃, etiã post sententiã: qꝛ ibi nõ transit sentẽtia in rem iudicatã: vt extra de sentẽ.ꝛ re iudi.lator.ꝛ ca.cõsanguinei. Uel ideo mulier fuit admissa in illa decre. ex tenore, quia ignorauit de quo die testes vellẽt testari.sed si quis scit de quo die velit quis probare: et ante publicationẽ non protestatur ꝙ die illo non fuerat in loco tali, post publicationem eum nõ admitterez. ꝛ qđ hic dicitur ꝙ potest obijci in dicta, verum est ostendendo eos esse contrarios sibi. † Item instrumẽtum induci potest post publicationẽ: vt extra de fi.instru.cũ dilectus. Si queritur quare viso instrumento induci possunt testes: vt.C.de contrahen.stipu.optimam, et non visis attestationibus? Rñ.ideo quia si vn⁹ vult improbare instrumẽtũ per testes, reliquus potest per testes instrumento fidem facere: qđ non est in testibus. Ioã. Ego credo ꝙ publicatis attestationib⁹ super nouo articulo (sicut dicit T.) possunt induci testes: licet legiste dicãt contrariũ. ꝛ hoc non solũ est in causa matrimonij sed etiã in alia causa: vt extra de fi.instru.cũ Ioãnes. ꝛ extra de testi.ex tenore.ꝛ.c.veniẽs.ij. In causa appellationis inducunt̃ testes super nouis articulis pẽdentibus ex veteribus.extra.e.fraternitatis. Legiste ſm opi.Io. inducunt super nouis ꝛ super veteribus articulis.C.de appel,l.eos.B.

† Hec sñia vera est: ꝛ habet ex text. cũ dicit ex ipsis depositionib⁹ ꝛc. non dicit alienis depositionib⁹ sz ipsis. Arch.

h ¶ Ostẽderit. Uel etiam infamiã postea contractã: vt extra de testi.cogen.preterea.simile.ꝭ.dist.xix.si romanorum.extra de accu.nulli.

¶ Sz obijcit. ¶ Cas⁹. Dictũ est supra in.c.testes autẽ, ꝙ infra.xiiij annũ non possunt aliqui testificari.sed cõtra hoc obijcit G.de puero.xxx.dierũ, Nã cũ de fornica

nestioribus potius fides testibus adhibeatur. Unius[a] vero testimonium nemo iudicũ in quacunq̃ causa facile patiatur admitti: immo vnius testis responsio omnino non audiatur, etiam si presidalis curie honore prefulgeat. Item.
Omnibus[b] in re propria dicẽdi testimonia facultatem iura submouerunt. Item. Liberi testes ad causas postulentur alienas, si socij[c] et participes criminis non dicãtur, sed fides[d] ab his notitie postuletur. Uenturis[e] autem ad iudicium, per accusatorez, aut ab his per quos fuerint postulati, sumptus competentes ministrẽtur, etiam si in pecuniaria causa ab alterutra ꝑte testes sint producendi. Item.
Liberti aduersus patronos sponte procedere nõ audeãt: sed nec vocati quidem in iudicio venire cogantur. Item.
Si quis testibus vsus fuerit, iidẽq̃ testes aduersus eum in alia lite ꝓducantur[f]: non licebit ei in eorũ ꝑsonas excipere nisi ostẽderit inimicitias inter se ꝛ illos postea emersas fuisse, quibus testes repelli leges precipiũt: non adimẽda scz ei licẽtia ex ipsis depositionib⁹ testimonium eoꝛuz arguere[g]. Sed si liquidis ꝓbationibus datione vel promissione pecuniarũ eos corruptos esse ostẽderit[h]: eã etiã allegationẽ integram ei seruari oportet.
Sed obijcit̃ illud beati bricij,

tione accuſaretur beatus Bꝛicius, ⁊ diceretur filiū genuiſſe.xxx.dierū: in medio populi ꝓfeſſus eſt ille puer Bꝛicium ſuum patrem non eſſe. Sed ſoluitur hoc, ꝙ miracula diuina non ſunt trahenda ad conſequentiā, nec in exemplum actionis humane.

quiuoce pueri.xxx.dies ab oꝛtu habētis innocēs pꝛobatus eſt. Sꝫ miracl'a diuina ſūt ad miranda, nō in exemplum humane actionis trahenda.

Queſtio.iiij.

De q̄rta[a] vero queſtiōe Fabianꝰ papa cōſtituit dicens.

Accuſator et teſtis vel iudex aliq̄s ſimul eſſe non poteſt.

Nullus vnq̄ꝫ pꝛeſumat accuſatoꝛ[b] ſimul eſſe et iudex[†] vel teſtis: q̄m in omni iudicio quatuoꝛ[c] ꝑſonas ſemper neceſſe eſt eſſe.i. iudices electos: accuſatoꝛes idoneos defenſoꝛes cōgruos: atq̄ꝫ teſtes legitimos. Judices autē debēt vti equitate[d]: teſtes veritate: accuſatoꝛes itētiōe ad amplificādā cām: defenſoꝛes extenuatione ad minuēdam[e] cām. Itē Damaſus papa.

Quilibet i cauſa duas perſonas gerere non valet.

Nullus introducat ꝑſonaliter[f] ad cauſam: ſed accuſatoꝛes et accuſati equa audiātur ratione iuxta quod oꝛdo exigit. Accuſatoꝛes vero ⁊ iudices nō iidem ſint: ſed per ſe accuſatoꝛes, per ſe iudices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, vnuſquiſq̄ꝫ in ſuo oꝛdine. Inſcriptio[g] ſemꝑ fiat[h]: vt talionem calumniatoꝛ recipiat: quia ante inſcriptionē nemo debet iudicari vel dānari: cuꝫ leges ſeculi hec eadem retineant: vt Codice[i] libꝛo nono titulo de accuſationibus et inſcriptionibus: ⁊ Codice eodē libꝛo de adulteriis, et titulo de abigeis. Aliq̄n etiā ſine inſcriptione

Ne quarta vero. Hec q̄ſtio diuidit in tres partes: in quarū pꝛima pꝛobat duabꝰ authoꝛitatibus ꝙ nullus debet eſſe accuſatoꝛ et iudex ⁊ teſtis. Secūda ibi, Inſcriptio. Tertia ibi, De domo. Jo. de fan.

Caſus. Hic intitulatur quarta q̄ſtio, qua queritur an idem poſſit eſſe accuſatoꝛ et teſtis? Et reſpondetur ꝙ non: vt.j.c.j.⁊.ij. niſi foꝛte in cā matrimonij vbi dicunt quidā ꝙ ideꝫ poteſt eſſe accuſatoꝛ et teſtis: argu. xxxv.q.vj.c.j.⁊.ij. ⁊ in ſumma ibi notauit Hug. ⁊ Joānes hoc dicit.

a De quarta. Hic querit an aliquis ſimul poſſit eſſe teſtis et accuſatoꝛ? Et dicendū ꝙ non: vt.j.e.c.j. et ij.q.j. multi. nec eñ ſimul debet quis fungi pluribꝰ officiis. vt.xvj.q.j. pꝛeſbyteros. ⁊.lxxxix.diſt. ſingula. In matrimonio eſt ſpeciale vt idem ſit accuſatoꝛ et teſtis: vt not.xxxv.q.vj.c.j. tamen impꝛopꝛie dicitur in matrimonio accuſatio. nam mixta dicitur inter ciuilem ⁊ criminalem: vt extra de pꝛocu. tue. In denūciatione autē idem eſt denunciatoꝛ ⁊ teſtis: vt extra de teſti. in omni negocio. ⁊ extra de ſimo. licet. ſed ex quo ſemel quis apparuit īter accuſatoꝛes, ammodo nō poteſt eſſe teſtis: vt extra de accu. cum P. manconella.

Nullus. Caſus. Nullus debet ſimul accuſatoꝛ eſſe ⁊ teſtis vel iudex: q̄m in omni iudicio quatuoꝛ debēt eſſe diuerſitates perſonarū: ſcꝫ accuſatoꝛes, rei, iudices, ⁊ teſtes. ⁊ oſtenditur quod ſit officium cuiuſlibet eoꝝ: quod in litera patet.

b Accuſatoꝛ. Niſi in cā m̄rimonij: vt.xxxv.q.vj.c.j.

c Quatuoꝛ. Extra de verb. ſigni. foꝛus. cōtra. Sed dic ꝙ quatuoꝛ ſunt perſone.i. quatuoꝛ genera perſonarū. Uel dic ꝙ appellat ibi tres teſtes.i. tria genera pꝛobationū: ſcꝫ inſtrumentoꝝ, teſtiū, ⁊ fame.[†] Sed obiicitur de crimine notoꝛio: vt extra de elect. venerabilē.§. nos igitur. ⁊ vbi quis confitetur aliquid, ⁊ vbi iudex ex officio pꝛocedit. in his eñ nō eſt accuſatoꝛ. Sed loquit hic cū oꝛdinario iure ꝓceditur: ſcꝫ in foꝛma iudicij.

d Equitate. C. de iudi. placuit. xlv. diſt. omnis qui.

e Ad minuendā. Non tamē vt falſo inducat aliq̄d iūs. Sed nunquid tenetur aduerſario dicere iura que ꝓ ipſo faciūt? nō, tamen in coꝛpoꝛali bello licitū eſt decipere hoſtē: vt.xxij.q.ij. vtilem. ⁊.xxiij.q.ij. dñs.

Nullus. Caſus. Judex in iudicio non debet vti acceptione perſonaꝝ inter accuſatoꝛem et reum: ſed equaliter audiat vtrūq̄ꝫ. ⁊ ꝙ per ſe debet eſſe accuſatoꝛ: per ſe reꝰ: ꝑ ſe iudex: ꝑ ſe teſtis. et vnuſquiſq̄ꝫ debet eſſe in ſuo officio.

f Perſonaliter id eſt cū acceptione perſone: vt.iij.q.ix.ca.vlti. q2 honoꝛ vnius perſone nō debet obeſſe aliij: vt.C.ð dig.l.iij lib.xij.xj.q̄e.iij.ſi q̄s vero.C. de ſta. ⁊ ima.l.iiij. Judex tamen magis dignū poteſt honoꝛare: vt.ij.q.vij.q̄ritur. ⁊.q.viij. quiſq̄s. nō tamen ſedebit cū iudice cū agitur cauſa: vt.C.ð offi. ciui. iudi.l.j.

Inſcriptio ꝛc. Hec eſt ſecunda pars huiꝰ queſtionis, in q̄ ponit gratianꝰ quatuoꝛ caſus in quibus non eſt inſcribi neceſſe. Jo. de fan.

Caſus. Dicit gratianꝰ ꝙ inſcriptio ſemper in accuſatione debꝫ fieri: vt accuſatoꝛ obliget ſe ad penam talionis: vt ꝓbatur.ix. libꝛo Codicis de accuſationibus ⁊c. Hug. tamē videt velle ꝙ omnia ſupꝛadicta verba ſunt de pꝛecedenti capitulo, vſq̄ꝫ ibi: Ut codice. poſtea ſunt verba Gra. Idem videtur velle Beneuē. in caſibꝰ ſuis. ſed ego habeo.§. ibi, Inſcriptio ⁊c.

g Inſcriptio. Et ſi nō fuerit facta, nihil valet quod actum eſt.ij. queſt.j. in pꝛimis. ibi, ꝙ ſi foꝛte hec ſolēniter. Sed an obligabit ſe accuſās ad talionē? Ar. ꝙ ſic, extra de accu. ſuper his. C. de fi. inſtru.l.ij. cōtra. C. de aduo. diuer. iudi.l.j. Dico ꝙ ſic, licet quidam legiſte ſecus dicant.[†]

h Semper fiat. Niſi in caſibꝰ notatis.ij. queſt. vij. in ſumma.

i Ut codice. Iſtud vt reſpicit verba ſequentia.

Aliquando. Caſus. Dictum eſt ſupꝛa in.§. Gratiani, vel in ca. ſecundū quod ſupꝛa not. ꝙ in accuſatione eſt inſcriptio facienda ſemper. Nūc autem ponit Gratia. quatuoꝛ ſpeciales caſus in quibus inſcriptio non exigitur. Pꝛimus eſt quando per officiales nunciātur pꝛeſidibus alioꝛum delicta. Secūdus quando vir vult accuſare vxoꝛē ſuā de adulterio iure mariti intra ſexaginta dies vtiles computandos a tēpoꝛe diuoꝛtij. Tertius eſt q̄n quis de abigeatu accuſat. Quartꝰ eſt in crimine iniuriarū. In aliis vero criminibus ſemꝑ debent fieri inſcriptiones que crimen ⁊ tēpus deſignent: vt alterutrā partiū legū authoꝛitas terrere poſſit. ſꝫ in quibuſdam male dicit Gratia. hic, vt dicit H. in ſumma, ⁊ vt Joan. notauit in hoc loco.

[Margin notes, left:] Cōc. text.i.l. ſi.ff. q̄d met. cā. ci.l. pe. ff. ð ar. ⁊ in.l. q̄ viri.⁊.l. ſi q̄s in tantaꝫ. ff. de iuriſdict. om. iu. — Teſtis ⁊ accuſatoꝛ an poſſit quis ſimul eſſe. — Argumentum ꝙ ſi ſupꝛa ꝓfeſſionū ... ſcꝫ non ...

[Margin notes, right:] Perſonaꝝ acceptio non dꝫ eſſe i iudicio. — ij. ꝑs. — Addā an ⁊ q̄n debent ſe iſcribere: not. cy. ⁊ doct.i l. q̄ crimē. C. q̄ accuſa. nō poſ.